

УДК 282 : 37 (477)

Ворон О. П.,*кандидат історичних наук, старший викладач кафедри філософії та економічної теорії Рівненського державного гуманітарного університету*

ПРОФЕСІЙНА РЕЛІГІЙНА ОСВІТА РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

У статті розглядається процес реінституалізації системи релігійної освіти Римо-католицької церкви у незалежній Україні. Висвітлюються особливості та специфіка функціонування професійних релігійних навчальних закладів та кадрового відбору.

Ключові слова: Римо-католицька церква, релігійна освіта, семінарія, євангелізація.

Профессиональное религиозное образование Римо-католической церкви в условиях перестройки Украины как независимого государства

В статье рассматривается процесс реинституализации системы религиозного образования Римо-католической церкви в независимой Украине. Освещаются особенности и специфика деятельности профессиональных религиозных учебных заведений и кадрового отбора.

Ключевые слова: Римо-католическая церковь, религиозное образование, семинария, евангелизация.

Trade religious education of Catholic Church in the conditions of re-erecting of Ukraine as independent state

The article deals with the process of reinstitutionalization of the system of religious education of the Roman-Catholic Church in independent Ukraine.

The peculiarities and specifications of functioning of specialized religious educational institutions and staff selection are enlightened.

Key words: Roman-Catholic Church, religious education, seminary, evangelization.

Динамічний процес розвитку та активне входження РКЦ в українське суспільство, що стало можливим з початком розбудови української державності, зумовило проблему кадрового забезпечення церкви. На сьогодні, попри щорічне збільшення числа священнослужителів, ця проблема продовжує існувати в усіх функціонуючих дієцезіях, у тому

числі і в архидієцезії, рівень забезпеченості яких по Україні становить 57,2 %. Актуалізує обрану нами проблему дослідження і питання визначення національної домінанти церкви в Україні, оскільки практично половина римо-католицьких священнослужителів є іноземцями. Станом на 1 січня 2006 року Державним департаментом у справах релігій зареєстровано 499 священнослужителів, з яких 260 іноземці [21, с. 1].

Тому, зважаючи на вищеозначені аспекти проблеми, мета статті полягає у дослідженні розвитку професійної релігійної освіти РКЦ в сучасній Україні, щоб показати реальну картину перспективи збільшення власне українського священницького потенціалу церкви. Відповідно завданнями статті є висвітлення особливостей реінституалізації професійних навчальних закладів РКЦ, окреслити систему релігійної освіти та виявити специфіку функціонування релігійних навчальних закладів та їх кадрового відбору. Все це дозволить нам з'ясувати наскільки РКЦ на сьогодні активізується у вирішенні проблеми забезпечення кадрами служителів культу та наскільки її кроки є ефективними.

Зважаючи на важливість і суспільну резонансність проблеми, слід визнати, що визначена проблема наукової статті практично залишається не висвітленою. Вищеозначені нами завдання наукового пошуку знайшли недостатнє відображення у вітчизняній та зарубіжній історичній і релігієзнавчій науці. Увага дослідників історії релігії, які вивчають посткомуністичні трансформації, переважно зосереджується на характеристиках інституційних перетворень у загальнохристиянському контексті, ще меншою мірою ці розвідки стосуються безпосередньо вивчення процесу реорганізації чи творенню системи професійної релігійної освіти РКЦ в сучасній Україні.

Проблемі реорганізації релігійної освітньої мережі присвятили увагу такі дослідники, як: О. Панич [12], К. Чавага [19, 20], В. Любашенко [25]. Цінний внесок у розробку означеної проблеми зробив прес-секретар Одесько-Сімферопольської дієцезії О. Доброєр [6]. У своїй праці автор подає систему статистичних даних по кожній з функціонуючих на той час дієцезій РКЦ, виявляє відсоток збільшення духовенства.

Значимими для розкриття поставлених перед нами завдань є документи II Ватиканського собору [7]. Зокрема, у “Декреті про священницький вишкіл” міститься цінна для нас інформація про засади, на яких будується система професійної релігійної освіти в духовних семінаріях та богословських інститутах РКЦ, вміщені рекомендації щодо підбору кандидатів до священства, підготовки настоятелів семінарій, укладання підготовчих студій, запропоновані відповідні методики вивчення студентам семінарій.

Особливої уваги заслуговують схематизми дієцезій/архидієцезії РКЦ, на території яких розташовані духовні семінарії та інші заклади професійної релігійної освіти церкви [16, 17], а також книги для внутрішнього використання РКЦ [1, 5].

Багатий фактографічний матеріал із теми наукового дослідження міститься в опрацьованих матеріалах церковної римо-католицької періодики [2, 3, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 19, 20]. Також важливим джерелом вивчення проблеми є римо-католицькі ресурси мережі Інтернет інформативного та адміністративного характеру [22, 23, 26, 27] та статистичні дані Державного департаменту у справах релігій [21].

До реорганізації інституцій РКЦ в Україні питання про відновлення діяльності навчальних закладів, зокрема духовних семінарій, навіть не порушувалось, оскільки ніякої перспективи й шансів на реалізацію не мало. Римо-католицькі кандидати на священство навчалися за кордоном, переважно в Польщі, хоча це була не єдина закордонна країна, яка приймала українських студентів РКЦ. У 70-ті роки кандидатів на навчання з України скеровували до Ризької римо-католицької митрополічної вищої духовної семінарії в Латвії, а з 1991 року українські семінаристи навчалися на богословському факультеті Люблінського католицького університету.

Отримавши можливість легально здійснювати підготовку професійних кадрів, Римо-католицька церква активно включилася до відбудови раніше існуючих в Україні католицьких навчальних закладів. На сьогодні мережа релігійних освітніх закладів РКЦ в Україні, за даними Держдепрелігій, представлена 7 навчальними закладами [21, с. 1].

Найперше, 1991 року на території Кам'янець-Подільської дієцезії в Городку відновила роботу Духовна семінарія св. Духа (*Seminarium Maius sub tit. Sancti Spiritus Romano-Catholicae Diocesis Camenecensis Filia Pontificiae Universitatis Lateranensis*), яку очолив ректор Ян Слєповронський. Своєму відродженню семінарія завдячує першому єпископу-ординарію дієцезії Яну Ольшанському, котрий у жовтні 1991 року видав рішення про відкриття семінарії, а згодом Рада у справах релігій при Кабінеті Міністрів України зареєструвала її статут. Розмістилася семінарія у приміщенні, тепер уже колишнього, Дому милосердя, збудованого за ініціативи Владислава Ванагса МІС.

У вересні 1996 року семінарія стала філією теологічного факультету Папського Латеранського університету в Римі. Головним завданням семінарії є підготовка священників для праці в парафіях дієцезії, де навчаються студенти з України, Молдови, Польщі й Німеччини [11, с. 3].

Специфікою навчального закладу стало те, що богослужіння в ньо-

му проводяться чотирма мовами: українською, польською, російською та латиною, причому щодня іншою. Навчання в закладі такого рівня триває сім років, з яких перший – пропедевтичний. Такий підхід зумовлений тим, що рівень знань кандидатів на священство є різним, а тому потребує доповнення знань середньої школи, з метою поглибленого вивчення дисциплін на подальших курсах. По закінченню семінарії, її вихованці ще рік працюють у парафіях, а потім приймають таїнство священства. Наприклад, у 1998 році було висвячено в сан священника 8 випускників семінарії, ще 8 – на дияконів. А 1999 року єпископ Леон Дубравський висвятив для Кам’янець-Подільської дієцезії одного священника і сімох дияконів [13, с. 2]. Загалом до 2002 року (за 11 років існування) з її стін вийшло 46 священнослужителів.

Зазначимо, що персональний склад семінарії складається із ректора, віце-ректорів, духовних отців, завідуючого навчальною частиною, адміністративного директора та викладачів. Приміром, за ректорства Яна Слеповронського віце-ректораами були Єжи Курцек та Анджей Мацьонг, духовними отцями – Паволь Жемба, Войцех Матушевський та Ришард Федерчик, завідуючим навчальною частиною – Єжи Курцек, а адміністративним директором – Мирослав Станьчук, нараховувалося 23 викладачі, з яких 8 – постійні [16, с. 10].

У 2001 році загальна кількість студентів становила 75, з яких 8 навчалось на вступному курсі, 12 – на I курсі, 12 – на II курсі, 11 – на III курсі, 8 – на IV курсі, 3 – на V курсі, 8 – на VI курсі, 7 студентів знаходилось в академічній відпустці та 6 – на практиці. Клірики були як з України, зокрема з Кам’янець-Подільської дієцезії, так і з-за кордону, наприклад, Польщі. У 2002 році, коли ректором семінарії вже був Ян Немец, залікові книжки ординарій дієцезії Леон Дубравський вручив 9 семінаристам. У загальному в семінарії навчалося 74 клірики, 16 з яких – на вступному пропедевтичному курсі [15, с. 3]. У 2004 році нараховувалось 87 студентів з Кам’янець-Подільської, Одесько-Сімферопольської, Харківсько-Запорізької дієцезій України та двоє семінаристів з Молдови.

На прохання єпископа Яна Пурвінського, 27 березня 1995 року державна влада зареєструвала статут Вищої духовної семінарії Найсвятішого Серця Ісуса у Ворзелі, поблизу Києва (Києво-Житомирська дієцезія). Семінарія постала на території колишнього піонерського табору, викупленого дієцезією. Ректором семінарії 19 вересня 1995 року був призначений Ришард Шміст з Тарнавської дієцезії (Польща), а 11 жовтня прибули перші клірики. Проте в кінцевому результаті на першому курсі залишилося 8 кліриків, з яких усі дійшли до свячень дияконату [2, с. 5].

У вересні 1999 року ректором ВДС Найсвятішого Серця Ісуса призначили Єжи Лікерського, якому допомагали віце-ректор Віталій Скомаровський та префект Ігор Ольховський. Згодом ректором семінарії став єпископ-помічник Києво-Житомирської дієцезії Віталій Скомаровський.

Віковий ценз вступників семінарії Києво-Житомирської дієцезії становить 20 років з тією метою, “щоб духовний вишкіл, – як зазначається у документі II Ватиканського собору, – спирався на солідніші основи, і вихованці приймали своє покликання за дозрілим і обдуманим рішенням” [7, с. 277]. До вступу духовна семінарія проводить реколекції покликання, таким чином даючи змогу вступникам визначитись, проходять своєрідну практику – “передсемінарію” юнаки і при своїх парафіях. І тільки після цього складають іспит у формі співбесіди та тестування, вимагаються також знання української мови і рекомендація священика. Навчання у ВДС Найсвятішого Серця Ісуса, як і в усіх семінаріях, триває сім років. Така тривалість пояснюється тим (окрім здобуття належної освіти), що протягом цього часу семінарист повинен чітко усвідомити, чи це насправді його покликання. “В будь-який час, – як зазначає ректор о. Ришард Шміст, – він може за власним бажанням залишити семінарію, але краще, щоб це не сталося тоді, коли він прийняв сан, бо жити з раною в душі важко [3, с. 6]”.

Перший курс – підготовчий, далі два роки філософії та наступні чотири – теології. Окрім профільних богословських дисциплін, семінаристи вивчають історію України, психологію, інформатику, фонетику, латину, грецьку, польську, українську, італійську, німецьку мови, а з другого курсу – англійську та французьку. Починаючи з I – II курсу окремі лекції проводяться іноземними мовами. Опановують семінаристи також основи музики та каліграфію. На початку III курсу відбуваються облачини, після чого кліриків поступово допускають до різних ступенів свячень – лекторату, аколітату, дияконату і, нарешті, до священства. Екзамени студенти складають двічі на рік, проходять практику. Викладають у семінарії священики, монахи та світські викладачі з України та з-за кордону. Причому при складанні програм і курсів та підборі компетентних директорів та професорів у Католицькій церкві існує правило, за яким професори курсів доктрини повинні бути католиками [8, с. 328].

Варто зауважити, що Вища духовна семінарія Пресвятого Серця Ісуса (Ворзель) дає освіту на рівні богословського інституту. Окрім того, разом із семінаристами, які прагнуть стати дієцезіальними священиками, в межах однієї ВДС функціонує Школа для кліриків Загромадження

місіонерів св. Вікентія де Поля, а також – із 2005 року – семінарія Неокатекуменальної Дороги “Redemptoris Mater”.

Перші свячення дияконату у ВДС Пресвятого Серця Ісуса відбулися 26 травня 2001 року, а перші священницькі свячення – 4 травня 2002 року. 2001 року у ВДС навчалося 67 семінаристів: 49 дієцезіальних і 18 з різних чернечих орденів. З них 24 навчалося на першому курсі (відповідно 12 і 12) [6, с. 141]. У 2002 році в семінарії нараховувалося два диякони, 37 кліриків, один клірик навчався в Римі [2, с. 5].

Зауважимо, що у Вищій духовній семінарії Найсвятішого Серця Ісуса здобувають освіту не лише кандидати на священство з України, але й з Польщі, Бразилії, Іспанії, Італії та Словаччини.

12 грудня 1996 року Львівський митрополит архієпископ Мар’ян Яворський відновив діяльність Вищої духовної семінарії у Львові (Брюховичі), яка з 20 березня 2000 року перебуває під опікою св. Йосипа. Львівська ВДС св. Йосипа, заснована митрополитом архієпископом Костянтином Зелінським 1700 року, функціонувала до вересня 1945 року, а тоді за рішенням влади припинила свою діяльність. Усіх викладачів та семінаристів було вислано до Польщі, де семінарія продовжувала діяти в Кальварії Зебжидовській, знайшовши притулок у монастирі отців-бернардинів. Серед вигнаних семінаристів був чинний ректор Вищої духовної семінарії св. Йосипа кардинал Мар’ян Яворський.

Перші спроби відновити функціонування семінарії в Україні були зроблені після повернення римо-католицької Курії (Управління) до Львова, проте всі старання архієпископа були марні. Після того, як місцева влада відмовилась повернути колишні семінарські приміщення, було прийнято рішення придбати для семінарії іншу будівлю, якою став профілакторій одного із збанкрутілих львівських підприємств.

Перший набір до Львівської вищої духовної семінарії св. Йосипа відбувся 1996 року, коли 12 юнаків приступили до навчання на підготовчому курсі [19, с. 1]. Окрім архідієцезіальних студентів (Львівська архідієцезія), у ВДС св. Йосипа готують священницькі кадри для Луцької дієцезії, яка наразі не має своєї семінарії. Також освіту там здобувають і ченці-василіани, що тривалий час навчалися за такою ж програмою у Варшаві. Філософсько-теологічні студії в семінарії відбувають й ченці Товариства католицького апостольства (паллотини), які 2001 року заступили у Львові свою духовну семінарію.

У 1999/2000 навчальному році, як повідомляється на офіційному сайті РКЦ, у семінарії навчалося 28 студентів Львівської архідієцезії, 6 студентів Луцької дієцезії та 5 із загрождення св. Вікентія Паллоті [22, с. 1].

2001 року кардинал Мар'ян Яворський вручив залікові книжки 16 студентам, котрі почали навчатися на пропедевтичному курсі. Означений академічний рік у семінарії розпочали 46 семінаристів з Львівської архідієцезії та 9 із Загромадження отців-паллотинів [19, с. 3]. За даними О. Доброєра, кількість студентів 2001 року складала 49 семінаристів: 38 дієцезіальних і 11 осіб з ордену отців-паллотинів. З них 12 навчалося на першому курсі (відповідно 5 і 7). Ще 13 семінаристів (студентів 5 і 6 років) навчалося у Вроцлаві та Любліні [6, с. 134].

У 2002 році склад студентів семінарії поповнився 19 кандидатами, з яких троє – з Луцької дієцезії. На другому формаційному етапі на різних курсах навчалося 58 семінаристів, з Луцької дієцезії – 19. Філософсько-теологічні знання здобували також 9 представників Товариства католицького апостольства [20, с. 4].

Станом на 31 грудня 2003 року, за даними Схематизму Львівської архідієцезії, нараховувалося 48 студентів 2003/2004 рр., з яких 5 – на VI курсі, 2 – на V курсі, 4 – на IV курсі, 8 – на III курсі, 9 – на II курсі, 14 – на I курсі, 5 – на підготовчому та 3 перебувало в академічній відпустці. Окрім того, у ВДС св. Йосипа навчалося 8 студентів з Луцької дієцезії (на I-III курсах, троє було в академічній відпустці) та 11 студентів з Товариства католицького апостольства (на I, III, V курсах). Шестеро священників архідієцезії знаходилося на навчанні за кордоном [18, с. 212]. Водночас у семінарії постійно проводиться практика продовження студій за кордоном. Для прикладу, слухачі VI курсу продовжують студіювати на богословському факультеті Люблінського католицького університету, або ж семінаристи V курсу навчаються у Вроцлаві. Також священники архідієцезії навчаються в аспірантурі та докторантурі за кордоном, зокрема у Римі, Парижі, Любліні. Можливість навчатися за кордоном здібні студенти отримують завдяки хорошій освіті в семінарії, що не є винятком і для інших семінарії РКЦ в Україні.

Студенти вивчають такі предмети (дисципліни), як догматичне та фундаментальне богослов'я, канонічне право, пасторальне богослов'я, Катехізм Католицької церкви, сповідництво, історія спасіння та біблійна географія, моральне богослов'я (спеціальне та загальне), богослов'я духовності, катехетика, літургіка. Читається також вступ до східної літургії, загальний та спеціальний вступ до Святого Письма, християнства, навчального і виховного процесу в семінарії, проводяться практичні заняття з пасторального богослов'я, катехетики, літургіки, гомілетики, Нового та Старого Завіту. Зокрема, присутність у навчальній програмі семінарії такого предмету, як вступ до східної літургії, на думку В. Любашенко, засвідчує безперечну тенденцію на подальше

вписування Римо-католицької церкви в український контекст [25, с. 1].

Особлива увага, поряд із богословськими науками, приділяється філософським дисциплінам. Викладаючи такі науки, семінарія ставить перед собою завдання навчити вихованців на основі здобутих знань обґрунтовувати і пов’язувати між собою пізнання людини, світу і Бога, спираючись на філософську спадщину, а також належним чином підготуватися до розмов з людьми свого часу [7, с. 278]. Так, студентами вивчаються філософія природи, методологія, теорія пізнання, вступ до філософії, філософська антропологія, філософія релігії, історія філософії, метафізика, теодицея. Вивчається також психологія (загальна, пасторальна та психологія розвитку), педагогіка і дидактика, патрологія, гомілетика, історія церкви, екуменізм, інформатика, канцеляристика. Наприклад, такий предмет, як екуменізм, окрім основного призначення, є своєрідною формою навчання співпраці з іншими християнськими конфесіями, причому така екуменічна співпраця в науці і навчанні займає почесне місце в початкових програмах богословської освіти. На рівні вищих студій співробітництво існує між фахівцями, які обмінюються і діляться своїми дослідженнями зі знавцями інших церков і церковних спільнот [8, с. 330].

Окрема увага надається вивченню мов – німецькій, англійській, французькій, латинській, грецькій, польській, паралельно вивчаються українська релігійна література, порівняльна література, обговорення релігійного тексту. Є також такі спеціальні предмети, як пасторальна медицина, логіка, риторика, етика, засади доброго тону, музика і співи. Усі ці предмети студентів навчає 44 викладачі, при чому більшість з них мають звання ліценціатів, магістрів та докторів. Разом з тим, постійною вимогою до духовної освіти в професійних навчальних закладах Римо-католицької церкви є її осучаснення [5, с. 5], яке передбачає виклад християнського вчення відповідно до потреб часу.

Розташована у відпочинковій зоні Львівська латинська семінарія св. Йосипа стала також місцем для реколекцій, семінарів, з’їздів молоді Львівської архідієцезії. Переважно там відбуваються конференції римо-католицького єпископату [24, с. 1]

Робота, а відтак і навчання в семінарії мають свої особливості, які притаманні виключно закладам такого типу. Виняткова увага при вихованні кандидатів на священство пояснюється високим статусом особи духовного сану, який тривалий час формувався Римо-католицькою церквою у вселенському вимірі. Тому при відборі студентів, а в подальшому і їх висвяченні, попри нестачу на сьогодні в Україні священнослужителів латинського обряду, церква підходить з особливою ретельніс-

тю. Як зазначається в “Декреті про священницький вишкіл”: “чуйними стараннями, відповідно до віку і розвитку кожного, треба досліджувати кандидатів про їх добрий намір і свободу волі, про здатність духовну, моральну й розумову, про відповідне фізичне й психічне здоров’я”. Також у згаданому документі наголошується про необхідність визначити здатність кандидата до виконання пастирського служіння [7, с. 271].

Окрім тривалого навчання, у практиці семінарій використовується закріплення до семінариста духовного отця, роль якого полягає в допомозі зрозуміти і віднайти своє покликання. Кожний семінарист зобов’язаний регулярно розмовляти з духовним отцем, натомість духовний отець не має права висловлювати свої думки, не бере він участі й у засіданнях семінарійної ради, не дає характеристик. Окрім того, поетапність кроків на шляху до священства дає додаткові можливості для визначення із майбутнім покликанням. Наприклад, спочатку єпископом дається благословення на послугу лекторату, після чого наступним кроком до священства, ще перед висвяченням у диякони, є послуга аколітату – право й обов’язок не тільки проповідувати вірним, а й прислуговувати священнику, допомагати роздавати причастя. Разом з тим, дійшовши до VI курсу, не всі студенти стають священниками. Як зазначив один із духовних отців семінарії, “Ми беремо величезну відповідальність за людину, яка від імені церкви говоритиме до тисячі людей, відпускатиме гріхи, матиме доступ до вельми інтимних людських справ, людського сумління [10, с. 3]”.

Водночас із духовними семінаріями активно працюють інститути релігійних (богословських) наук, у яких готують світських та богословських магістрів богослов’я, катехетів та ін. Одним із таких закладів, що діє в Кам’янець-Подільській дієцезії, є Інститут релігійних наук, який водночас є філією Латеранського університету в Римі (Institutum Superius Scientiarum Religiosarum Camenecense Latinorum Collegatum cum Pontificia Universitate Lateranensi). Очолює цей заклад директор Анджей Мацьонг. Свій початок інститут бере із 1991 року, саме тоді в Городку Хмельницької області постали катехетичні курси, які в 1998 році під керівництвом А. Мацьонга стали філією Латеранського університету в Римі.

Інститут релігійних наук активно функціонує і в Києві. Свій початок заклад бере від Коледжу католицької теології, заснованого 1992 року декретом єпископа Яна Пурвінського. Будучи коледжем, заклад надавав теологічну освіту для широких мас лаїкату, готував катехетів та працівників харитативно-соціальної сфери. Трирічна програма освітнього закладу включала теологічні, філософські та історичні дисциплі-

ни. “Найважливішим завданням коледжу, – як зазначив декан в одному із своїх інтерв’ю, – є формування християнської інтелігенції, бо саме її в нашому суспільстві дуже і дуже бракує [14, с. 107]”. Більшість студентів коледжу становили католики, хоча серед них були і православні.

5 травня 2000 року, згідно з декретом Конгрегації “De Educatione Catholica”, коледж було реорганізовано у Вищий інститут релігійних наук ім. св. Томи Аквінського (ВІРН). П’ятирічна програма інституту передбачає поглиблення знань Святого Письма, вивчення основ католицької літургії та духовності, опанування філософськими, теологічними та гуманітарними предметами, класичними та західноєвропейськими мовами і, разом з тим, прагне поєднати віру в Бога з людським розумом, зробити доступною для студентів спадщину християнської теологічної традиції, виховувати їх у дусі вірності Істині, допомогти знайти своє місце в Церкві і підготувати до проголошення Євангелія та катехізації [23, с. 1].

Для вступу необхідно скласти письмовий іспит з основ історії та доктрини християнства, навчання в інституті безкоштовне і проводиться у вечірній час. Студентами можуть стати не лише католики, а й бажаючі інших віросповідань, причому можливість відвідувати пари мають вільні слухачі, які при бажанні й успішному складанні першої сесії можуть бути переведені до розряду студентів. З цього приводу варто зазначити, що всі згадані умови дуже співзвучні із настановами II Ватиканського собору, зокрема із “Декларацією про християнське виховання”, де наголошується про “легкий доступ до навчання учнів, що дають кращі надії, хоча і не мають для того фінансових можливостей [7, с. 300]”.

На I курсі першого семестру викладається 13 предметів, на які відведено 190 годин, окрім 24 годин латинської мови (предмет виходить за межі програми). В основному, програма семестру передбачає вивчення загальних положень з дисциплін (вступ до філософії, теології та ін.), які в подальшому вивчаються детальніше. За весь курс кількість навантаження становить 370 годин. На II курсі загальна кількість навчальних годин сягає 394, знову ж таки без урахування мови за вибором, а також латинської та грецької мов. З III курсу починають вивчатися канонічне право, місіологія, теологія родинного життя та екуменічна теологія. На всі предмети курсу передбачено 450 годин, окрім мови за вибором. IV курс має 362 години навантаження. Також навчання супроводжується реколекціями, молитвами та паломництвом. Початково навчальною програмою Вищого інституту релігійних наук ім. св. Томи Аквінського передбачалось чотирирічне навчання, п’ять років навчатимуться вже студенти, що вступили до вузу в 2005 році і пізніше.

Інститут дає студентам можливість здобути університетський ступінь магістра релігійних наук, який надається Папським університетом св. Томи Аквінського в Римі “*Angelicum*”. Після здобуття ступеня магістра, що офіційно визнається Католицькою церквою, студенти можуть продовжити своє навчання в іноземних католицьких університетах [23, с. 1].

Водночас, з метою поглиблення теологічних і педагогічних знань, у 2001 році при ВІРН було створено заочні теологічно-катехетичні студії, які дають змогу особам, що мають бажання читати лекції з катехези, поглибити знання з теології, педагогіки й катехетики. Заняття відбуваються один раз на місяць впродовж трьох днів. По закінченню студій слухачі отримують відповідне свідоцтво. У 2002 році студію було доповнено і модифіковано, що посприяло залученню до навчання й мирян. Навчальним планом теолого-катехетичних студій передбачено близько 400 лекційних годин з теології, педагогіки та катехетики. Лекції читають викладачі Вищого інституту релігійних наук ім. св. Томи Аквінського та запрошені фахівці з-за кордону [9, с. 4].

З метою здобуття початкової богословської освіти, засвоєння основ християнської дияконії (служіння) та поглиблення віри працюють спеціальні школи. Наприклад, така школа функціонує в Одесі у монастирі отців-паллотинів при парафії св. Климента. Школа апостольства мирян ім. Станіслава Шульмінського, заснована о. Анатолієм Сіцінським та мирянином Олександром Доброєром, стала першим закладом в Україні такого типу. Метою школи є підготовка мирянських лідерів для керування біблійними заняттями, допомоги єпископам і священикам у катехізації, праці в парафіяльних Центрах сім'ї. А тому особливе місце у програмі школи приділено вивченню Святого Письма і предметів, пов'язаних із соціальною працею в родині.

Навчання має форму семінарів, які присвячені способам організації допомоги наркозалежним, алкоголезалежним та їхнім родинам; організації праці з ВІЛ/СНІД-інфікованими. Протягом двох років студентами розглядаються такі теми, як природа та підгрунтя залежності, форми афективної поведінки, прийняття психоактивних речовин, розглядаються також проблеми, що виникають після прийому психоактивних речовин, діагноз, лікування.

Особлива увага надається розвитку шкіл, призначених для навчання мирян-євангелізаторів. Найвідомішими закладами такого типу (напряму) в Україні є Францисканська школа євангелізації (ФШЄ) та Школа християнського життя і євангелізації.

Ідея створення Школи християнського життя і євангелізації виникла в середовищі світських францисканців міста Київ восени 1995

року. Невелика група світських францисканців, яка збиралася в новоствореній капучинами римо-католицькій парафії, вирішила провадити систематичну підготовку людей, які хочуть ділитися з іншими досвідом своєї віри в Христа [27, с. 1]. Офіційною датою початку діяльності школи вважається 2 серпня 1996 року. Відтоді щоліта розпочинає своє навчання черговий перший курс. Загалом навчання у ФШЄ розраховане на три курси, кожен з яких складається з шести зустрічей, названих “скликаннями”, під час яких і відбувається навчання. Після закінчення основного курсу подальша формація проводиться під час зустрічей для постійних членів школи.

Діючи на основі статуту, затвердженого Регіональною радою, Францисканська школа евангелізації має свою структуру. Зокрема, її очолює відповідальний, який обирається на певний визначений термін, так само, як і рада школи. Визначне місце в структурі школи займає гурт “помічників” (священники, ченці, світські католики), котрі допомагають виконувати різні апостольські справи, що провадить ФШЄ. Особлива роль відведена й групі “заступницької молитви”, що бере на себе обов’язок щоденно молитися за навернення людей до Бога та благословення апостольської справи ФШЄ [26, с. 2].

Щодо Школи християнського життя і евангелізації (ШХЖіЄ), то початок її функціонування припадає на 1996 рік, мета якої полягає у створенні так званої койнонії (з грец. *κοινωνία* – спільнота), тобто мережі християнських лідерів, які спільно проводитимуть та організовуватимуть різні евангелізаційні заходи для молоді у всеукраїнському масштабі [27, с. 1]. Навчальна програма школи розрахована на шість років: 0 (пропедевтичний) – катехитично-керигматичне навчання, I – керигмат і навчання про життя учня Христа, II – ідея визволення, III – спільнота і лідерство; IV – евангелізація, V – теологія внутрішнього життя.

Окрім того, кожен навчальний рік має чотири сесії, які передбачають індивідуальну молитву, роздуми над Святим Письмом, конференції, роботу в малих групах, спільні молитви та відпочинок. Центральне місце займає євхаристія, яка проходить як у латинському, так, іноді, й у грецькому обряді. Також варто зазначити, що членами Школи християнського життя і евангелізації є не лише римо-католики та греко-католики, а й православні, яких навчають проводити зустрічі в малих групах, вести біблійні кола та молитовні групи. Загалом мережа Школи християнського життя і евангелізації, окрім Красилова, поширюється в 10 філіях на території України, а також за її межами, зокрема, у Росії (Москва) та Польщі (Вроцлав, Познань).

Отже, дослідивши поставлені перед нами завдання стає очевидним

те, що можливість реалізації освітніх планів РКЦ активізувала її у цьому напрямку. Як результат було поновлено роботу трьох духовних семінарій, створено ряд спеціальних професійних шкіл та інститутів, які переважно є філіями закордонних католицьких університетів.

Розглянуті особливості навчального процесу також дозволяють говорити про високий рівень надання професійної релігійної освіти із необхідним врахуванням вимог часу, що закладено в документах II Ватиканського собору. Однак, слід зазначити, що попри щорічне збільшення кількості студентів у римо-католицьких духовних семінаріях, проблема кадрового забезпечення служителів культу залишається невирішеною. Тому очевидним є те, що РКЦ в Україні змушена запрошувати закордонних місіонерів виконувати функції священнослужителів, оскільки реально кількість випускників духовних семінарій, функціонуючих на території України, поки що недостатня. Разом із тим, в даному випадку слід враховувати і те, що причина відносно невеликої кількості посвячених осіб лежить (певною мірою) у природі, тобто особливостях священства в традиціях католицизму латинського обряду, адже целібат, попри всі його переваги не є стимулюючим фактором, а швидше навпаки, стає причиною різкого спаду покликань до священства. І це явище характерне не лише для дієцезій РКЦ в Україні, а й для інших країн, де католицизм є домінуючою релігією, що неодноразово викликало занепокоєння і Ватикану.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вишковський П. Пізнай своє покликання / Вишковський П. – Обухів : [б.м.в.], 2004. – 136 с.
2. Вища духовна семінарія Найсвятішого Серця Ісуса, м. Ворзель // Парафіяльна газета. – 2002. – № 20. – С. 5.
3. Вища духовна семінарія у Ворзелі // Парафіяльна газета. – 1998. – № 9. – С. 6.
4. Відкриття римо-католицької Духовної семінарії біля Києва // Агенція релігійної інформації. – 1996. – № 2. – С. 2.
5. Вказівки по підготовці вихователів для семінарій. Львівська богословська академія. – Л. : Свічадо, 1999. – 64 с.
6. Доброер О. Католицька церква в Україні : 2001-й рік. Статистика, аналізи, коментарі / Доброер О. – К. : Кайрос, 2001. – 250 с.
7. Документи II Ватиканського Собору. – Л. : Свічадо, 1996. – 753 с.
8. Знаки часу : до проблеми порозуміння між церквами / Упоряд. З. Антонюк, М. Маринович. – К. : Сфера, 1999. – 504 с.
9. Колосович Я. “Як мене послав отець, так я посилаю вас” / Колосович Я. // Парафіяльна газета. – 2002. – № 37. – С. 4.

10. Кудрявцева І. Якщо Бог запрошує тебе на дорогу священства / Кудрявцева І. // Парафіяльна газета. – 2002. – № 16. – С. 1-3.
11. Курцек Є. Відкриття нового навчального року у Вищій духовній семінарії в Городку / Курцек Є. // Парафіяльна газета. – 1998. – № 20. – С. 3.
12. Панич О. Релігійна освіта в постатеїстичному суспільстві / Панич О. // Людина і світ. – 2002. – № 6. – С. 13-21.
13. Паркін В. Рукоположення у Кам’янці-Подільському / Паркін В. // Парафіяльна газета. – 1999. – № 24. – С. 2.
14. Покищо Коледж. А далі? // Колегія. – 1994. – № 1. – С. 105-113.
15. Соха В. Gaudeamus у Вищій духовній семінарії в Городку // Парафіяльна газета. – 2002. – № 40. – С. 3
16. Схематизм Кам’янець-Подільської дієцезії. – Кам’янець-Подільський: [б.м.в.], 2002. – 293 с.
17. Схематизм Львівської архідієцезії 2003 року. – Л. : Митрополітальне управління, 2003. – 401 с.
18. Филипович Л. Етнологія релігії: Теоретичні проблеми, вітчизняна традиція осмислення / Филипович Л. – К. : Світ знань, 2000. – 334 с.
19. Чавага К. Вогнище надії, світла і правди / Чавага К. // Парафіяльна газета. – 2001. – № 29-30. – С. 1, 3.
20. Чавага К. “Тут був Петро наших часів” / Чавага К. // Парафіяльна газета. – 2002. – № 41. – С. 3, 4.
21. Державний департамент у справах релігій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.derzhkomrelig.gov.ua/statistics/rim-katol-serkva.doc>.
22. Духовна семінарія св. Йосипа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rkc.lviv.ua/iu/1x1.gif>.
23. Інститут релігійних наук ім. Т. Аквінського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://it.dominic.ua/?page=sec&sec_id=5640.
24. Конференції римо-католицького єпископату Римо-Католицької церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecumene.radiovaticana.org/ucf/index.asp>
25. Любашенко В. Релігійно-церковний портал сучасного Львова: доба незалежності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.realis.org/article_Lubaschenko_Lviv.htm#
26. Францисканська школа євангелізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://karuscyni.org.ua/621.htm>
27. Школа християнського життя і євангелізації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://karuscyni.org.ua/622.htm>.